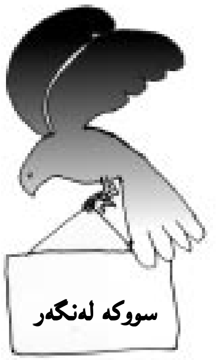

دەبا بەس بێت

ئەحمەد حەقناس
(بۆکان)

ئێمەش وەک هەر نەتەوەیەکی تر دابونەریتی خۆمان هەیە و بە درێژایی مێژوو خانەخوێیەکی ماڵ لێ حەرام کراو بووین و نەپەرژاوین بە تەواوی مانا خزمەتی زمانی خۆمان بکەین. داهێنان و کولتوور و فەرهەنگی خۆمان بە میللەتەکانی تر بناسێنین، سەرەڕای کەموکوڕی زمانی خۆمان، خزمەتی مرۆڤایەتی و زمان و فەرهەنگی کولتووری دەوروبەرمان کردووە و قەت وەڵامی چاکەمان بە چاکە نەدراوەتەوە. ئەگەر ئێمەش وەک نەتەوەکانی سەرگۆی زەوی بمانەوێ زمانەکەمان بناسێنین دەبێ لە ڕێی وەرگێڕانەوە هەوڵی بۆ بدەین، ئەگەرچی ئێستەش وەرگێڕمان هەیە چ لە بواری ئەدەب و چ لە بواری سینەما و چ لە بواری گۆرانی و شانۆ و پەیکەرتاشی و تاد..! زۆربەشیان لەناو خۆماندا ناوبانگیان دەرکردووەو هەریەکە و پلە و پایەی تایبەت بە خۆیان هەیە و لەناو کۆمەڵگادا هیچ غەدریان لێ نەکراوە و مافی تەواوی خوێندنەوەیان پێدراوە.

ئەو بابەتەی کە وەریانگێڕاوە تا جێی پێویست بوونەتە هۆی پێشکەوتنی داهێنانی زمان و کولتوورمان، بەڵام بەداخەوە کەسانی واشیان هەن بە ناو وەرگێڕ بابەتی وا وەردەگێڕن کە هیچ شیاوی ئەوە نییە پێی بڵێی وەرگێڕ. کارێکی وایان کردووە کە خوێنەر بە ترسەوە کتێبە وەرگێڕراوەکان بخوێنێتەوە، چونکە بەدڵ بابەتەکە وەرناگێڕێ، هەر لەبەر ئەوە بڵێین فلان کەس وەرگێڕە. ئیتر کاری بەوە نییە چ وەردەگێڕێ. ئایا بۆ دەوڵەمەندیی فەرهەنگی زمانەکەی زیانی هەیە، یان قازانج؟ هێشتا ئەم کەسانە کە ناوی خۆیان ناوە وەرگێڕ ئەوەندە ئازایەتی لە خۆیاندا شک نابەن تا لە زمانی خۆیانەوە بابەت وەرگێڕن، بەڵام وەرگێڕانی نەتەوە پێشکەوتووەکان توانیویانە لە ڕێی وەرگێڕانەوە داهێنان و فەرهەنگ و کولتووری زمانیان بە نەتەوەکانی تر بناسێنن و ببنە ناسنامەی کولتووری زمانەکەیان.

لە ڕاستیدا ئەوەی تا ئێستە وەرگێڕی ئێمە کردوویانە شتێکی وا نییە ببێتە پاشکۆیەک بۆ سەرەتای ڕێ. ناشتوانین بە هیچ جۆرێک نکوڵی لەو ڕۆڵە کاریگەرە و ئەرکی پیرۆزی ئەو وەرگێڕانە بکەین کە لەزمانەکانی ئینگلیزی و فەرەنسی و ئەڵمانی و سوێدی و تاد..! هەوڵی بێ وچانی خۆیان داوە، بەڵام ژمارەیان بە پەنجەی دەست دەژمێررێت، دەنا هەموو بابەتەکانیان لەزمانی عەرەبی و فارسی و تورکییەوە وەردەگێڕن. جا ئەو بابەتەی کە لە بنەڕەتدا بەم زمانانە نووسراوە کەم تا زۆر تاموچێژی تێدا بەدی دەکرێ، بەڵام ئەوەی ئەوان لە زمانەکانی دیکەوە وەریانگێڕاوە، ئەوانەی لای خۆشمان لە ئەوانەوە وەریانگێڕاوە وەک ئەوە وایە کەسێکی تر بە قوڵنگ لەبەردێکی دابێ و کەمێک وردە بەردی لێ هەڵوەریبێ و کەسێکی تر بێ و بە قوڵێنگ لەو وردە بەردە وەربێ و ئەوسا دەبینی هیچی نامێنێ و هەمووی دەبێتە تۆزوخۆڵ. بەبڕوای من دەبێ وەرگێڕ ئەو بابەتەی بۆ وەرگێڕان هەڵیبژاردووە بابەتێکی وا بەدەگمەن، لە دەوروبەری هەستی پێ نەکرا بێ. چون ئەگەر بمانەوێ زمان و فەرهەنگ و کولتوور بە نەتەوەکانی تر بناسێنین دەبێ قۆڵی ئازایەتی بۆ هەڵبماڵین و هەوڵ بدەین بابەتی بەپێزی خۆمان بۆ سەر زمانەکانی تر وەربگێڕین. بۆ ئەوەی بتوانین پردێکی لەیەک تێگەیشن لەسەر زەریای زمانەکانی تر هەڵبەستین. ئەوسا ئەگەر توانیمان پێویستە وەک زمان و داهێنانی نەتەوەکانی تر خۆ دەربخەین. ئەوە کار کردن بۆ هەر شتێک بەر لە دەستپێکردنی وردبوونەوەیەکی زۆرتری دەوێ، دەنا لەباتی ببێتە جێی دڵخۆشی جەماوەر و خوێنەر، بە پێچەوانەوە گرفتیش دەخوڵقێنێ و دواکەوتن دێنێتە ئاراوە. لە ڕاستیدا ئەگەر کەسێ بیەوێ زمان و کولتووری خۆی بناسێنێ، دەبێ لە ڕێی وەرگێڕانی زمانی خۆیەوە هەوڵی ماندوونەناسانەی بۆ بدات. ئەگەر ئێمە هەربێین و لەزمانەکانی ترەوە وەربگێڕین، ئەوە خۆمان تاوانبارین و وەک ئەوە وایە خۆت نەخۆش بی و ئاو بکەن بە دەمتەوە، بۆیە تینوویەتیت هەر ناشکێ. دەنا ئێمە بێین و بۆ خۆمان تا ئەو جێیەی پێویستە بیکەین، ئەوانیش ئەوسا لێمان تێدەگەن و هەوڵیش دەدەن تا زمانەکەمان فێربن و ئەوسا بە دڵنیاییەوە هەڵسەنگاندنێک بۆ زمان و کولتوور و فەرهەنگمان دەکەن، چونکە ئێستە سەردەمی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و سەردەمی ئینتەرنێتە، بە هەموو جۆرێک دەتوانین پردی زانست و پێشکەوتن لەنێوان زمانی خۆمان و زمانی نەتەوەکانی تر هەڵبەستین. ئەوە نییە لەم سەردەمەدا هەموو نەتەوەیەک چاوی کردۆتەوە، زۆر بە ئاگایانەوە بۆ داهێنانی زمانەکەیان هەوڵ دەدەن و لەپێناویدا شەو و شەونخوونی دەکێشن. دەبێ ئێمەش مشووری خۆمان بخۆین و بگەینە فریای خۆمان و بۆ ناساندنی زمانەکەمان تێ بکۆشین. لە ئاخردا ڕێز و خۆشەویستیم بۆ ئەو وەرگێڕانەی کە لە ڕێی وەرگێڕانی زمانی خۆیانەوە توانیویانە ببنە باشترین وەرگێڕ و بیر و داهێنانی زمانی خۆیان بەزمانی نەتەوەکانی تر ناساندووە.